

SOSYAL BİLGİLER 6

ORTA ASYA'DA KURULAN İLK TÜRK DEVLETLERİ

ASYA HUN DEVLETİ

- Başkenti **Ötüken**'dir.
- **Tarihte bilinen ilk Türk devletidir.**
- Bilinen ilk hükümdarı **Teoman**'dır.
- Teoman'dan sonra yerine oğlu **Mete Han** geçmiştir.

- Asya Hun Devleti **Mete Han zamanında en geniş sınırlarına ulaşmıştır.**
- Mete Han döneminde; "**onlu sistem**"e dayalı **ilk düzenli Türk ordusu** kuruldu. (M.Ö.209)
- Destanları **Oğuz Kağan Destanı**'dır.

ASYA HUN DEVLETİ

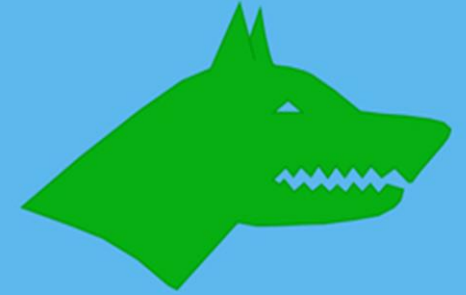

- **Çinliler, Türk akınlarına karşı koymak için Çin Seddi**ni yapmışlardır.

- Türkler Çinlileri yenmişler ve vergiye bağlamışlardır. Ama Çin'e yerleşmeyi düşünmemişlerdir.
- **Çünkü Çin çok kalabalık olduğu için Türkler (milli benliklerini) kültürlerini kaybetmekten,** kalabalık Çinliler arasında eriyip yok olmaktan çekinmişlerdir.
- Asya Hun Devleti **taht kavgaları ve Çin entrikaları** nedeniyle Doğu ve Batı Hun Devleti diye ikiye ayrıldı.

KÖKTÜRKLER

- 552'de **Bumin Kağan** önderliğinde **Ötüken**'de kuruldu.
- Tarihte **Türk adını ilk defa kullanan** devlettir.
- Hunlardan sonra Türk boylarını bir araya toplayan **ikinci Türk devletidir.**

- **İlk Türk alfabesini** kullanmışlardır. (*Göktürk alfabesi*)
- Destanları **Ergenekon Destanı** ve **Bozkurt Destanı**'dır.
- **Mukan Kağan** zamanında **devlet en parlak dönemini** yaşadı.
- Göktürk Devleti, **Çin entrikaları** sonucu 582 yılında ikiye ayrılmış ve Çin hakimiyeti altına girmiştir.

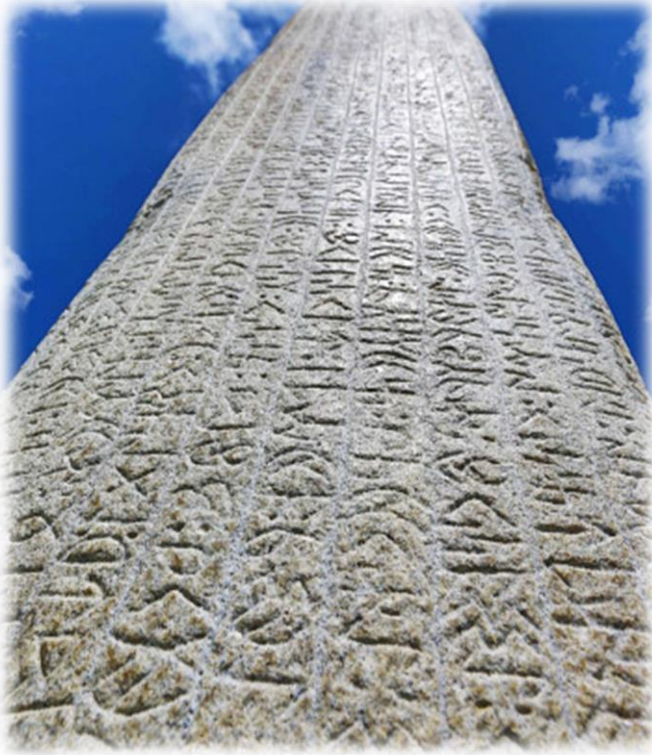
KÖKTÜRKLER / KUTLUK DEVLETİ

- 682 yılında **Kutluk Kağan** önderliğinde Çin'e karşı ayaklanma başarılı olmuş ve **2. Göktürk (Kutluk) Devleti** kurulmuştur.

- Ünlü hükümdarları **Bilge Kağan** döneminde, kardeşi **Kültigin** ve vezir **Tonyukuk** ile birlikte, en parlak dönemlerini yaşadılar.
- Bilge Kağan'ın ölümünden sonra zayıflayarak Basmil, Karluk ve Uygurların isyanı sonucu yıkıldılar.
- **Orhun Yazıtları** (Göktürk Kitabeleri) Köktürklerden kalmadır.

ORHUN YAZITLARI (GÖKTÜRK KİTABELERİ)

- ✓ Gök Türklerden günümüze kalan en önemli eser **Orhun Yazıtları**dır. (Göktürk Kitabeleri)
- ✓ Bu kitabeler **Bilge Kağan, kardeşi Kültigin** ile **Vezir Tonyukuk** adına dikilmiştir.
- ✓ Bu yazıtları **Danimarkalı** dil bilimci **Wilhem Thomsen** çözmüştür.

- ✓ Orhun Yazıtları **Türk tarihi ve edebiyatının ilk yazılı belgeleridir.**
- ✓ Bu yazıtlarda **Köktürk tarihi ve Türk uygarlığı hakkında önemli bilgiler verilmektedir.**
- ✓ Günümüzde **Moğolistan** sınırları içerisinde bulunmaktadır.

UYGURLAR

- **Kutluk Bilge Kül Kağan** tarafından kuruldu.
 - Başkenti **Karabalgasun**'dur.
 - **Yerleşik hayata geçen ilk Türk topluluğudur. (Tarım ile uğraştıkları için)**
 - **Maniheizm**'i benimsediler. Mani dini **et yemeyi ve savaşmayı yasaklıyordu**. Bu sebeple Uygurlar **savaşçılık özelliklerini kaybettiler**.
- **Tarım, sanat, ticaret** alanında çok ilerlemişlerdir.
 - 18 harfli **Uygur Alfabesini** hazırladılar.
 - Tahta harflerden **matbaayı** oluşturdular, pamuktan **kağıt** yaptılar.
 - Destanları **Türeyiş Destanı ve Göç Destanıdır**.
 - 840 yılında Kırgız Türkleri tarafından yıkıldılar.

Bilgi:

Çin Siyaseti/ Çin Entrikaları

Çinlilerin, Türk devletlerini zayıflatmak ve yıkmak için uyguladığı politikalarıdır.

- **Çin prenseslerini Türk Hakanlarıyla evlendirerek, prensesin hizmetçileri vasıtasıyla Türkler hakkında bilgi toplama**
- **Türk Beylerine hediyeler göndererek, onları kendilerine bağlamaya çalışma**
- **Türk Beylerini birbirlerine karşı kıskırtarak, Türk devletinin parçalanmasını sağlama**

Bir sonraki konumuz

İlk Türk Devletlerinde Kültür ve Medeniyet

SOSYAL BİLGİLER 6

İLK TÜRK DEVLETLERİ KÜLTÜR VE MEDENİYET

- Türklerin ilk anayurdu **Orta Asya** yani **Türkistan**'dır.
- **Türkistan Türklerin yaşadığı ülke** anlamına gelmektedir.

- Orta Asya **sert karasal iklimin** yaşandığı, geniş **bozkırların** olduğu bir coğrafyadır. Coğrafyanın özellikleri **bozkır kültürünün** gelişmesine neden olmuştur.

- Türklerin sosyal ve ekonomik yapısı da **bozkır kültürüne** göre şekillenmiştir. Dolayısıyla burada yaşayan Türk toplulukları **konargöçer (göçebe) bir yaşam** sürmüşlerdir.

- Türkler **atı ilk evcilleştiren** milletlerden birisidir. Bu sayede çok geniş alanlara yayılma imkânı bulmuşlardır.
- Bunun yanında **dokumacılık, madencilik ve tarımla** da uğraşmışlardır.

- Konargöçer hayat şartlarından dolayı **çadırlarda yaşayan** Türklerin, en önemli geçim kaynağı **hayvancılıktır**. En çok at, sığır ve koyun yetiştirmişlerdir.

- Konargöçerlik, **coğrafi ve ekonomik şartlara bağlı olarak mevsimlere göre yer değiştirmedir**.

- Devlet yönetiminde **ikili sistem** kullanılmıştır. Amaç toprakları iki yönetim bölümüne ayırıp geniş **ülkeyi daha kolay yönetmektir.**
- Doğu idaresinin başında hakan bulunurken batıda da hanedanın bir üyesi bulunmaktadır. **İkili sistemin olumsuz yanı devletin kısa sürede yıkılmasına** neden olmasındır.

- Türklerde askerlik her zaman önemli olmuş, askerlik bir meslek olarak görülmemiş, **ordu-millet** anlayışıyla hareket edilmiştir. Ordu **onlu sisteme** göre teşkilatlanmış olup çoğu **atlı birliklerden** meydana gelmiştir.

- **Sözlü edebiyat** gelişmiştir. Yaşam biçimlerini anlatan **sav**lar (**atasözü**), ölenler için söylenen **sag**ular (**ağıt**), **koşuk** denilen **şiiirler** ve meşhur destanları vardır.
- **Destanlar** eski zamanlarda toplumların başından geçen olayların abartılı bir şekilde anlatıldığı edebi eserlerdir.

Destanlar

Oğuz Kağan Destanı–Asya Hun
Ergenekon Destanı-Köktürk
Bozkurt Destanı –Köktürk
Türeyiş Destanı –Uygurlar
Göç Destanı – Uygurlar

- Türkler arasında "**Gök Tanrı inancı**" yaygındı. Gök Tanrı inancı **tek tanrılı** bir inanç sistemiydi.

- Orta Asya'da Türkler **ölümden sonra hayatın devam ettiğine** inanır, bundan dolayı ölen kişi kıymetli eşyalarıyla beraber "**kurgan**" adı verilen mezarlara gömülürdü.

- Ölen kişinin arkasından "**yuğ**" adı verilen **cenaze töreni** yapılırdı.
- Mezarların etrafına ölen kişinin **öldürdüğü düşman sayısı** kadar "**balbal**" dikilirdi.

- **Töre** ile kişi hak ve topluluk menfaatlerinin çatışmasını önleyerek, **toplum düzenini sağlayabilmek**, hükümdarda yüksek yönetici kabiliyeti isteyen bir durumdu.

- Hükümdarlar, ülkeyi **töre** denilen **yazısız hukuk kurallarına** göre yönetirlerdi.
- Devlet yapısında **hukukun üstünlüğü** hâkimdi.
- Hukuk kuralları ilk kez **Uygurlar Dönemi'nde yazılı hâle** getirildi.

- İlk Türklerde hükümdarlar “**han, hakan, kağan** vb.” unvanlarını kullanırlardı.
- Hakanlar, devleti **yönetme yetkisini Tanrı’dan aldıklarına** inanırlardı, buna da **Kut anlayışı** denirdi.

- Önemli meseleler **kurultay**’da (kengeş, toy) görüşülür, son sözü hakan söylerdi.
- Kurultay bir **danışma meclisiydi**.

- **Hatun**, Hakan'ın eşi olup devlet **yönetiminde söz sahibiydi**. Kurultayda Hakan'ın yanında oturur, Hakan olmadığı zaman **kurultaya başkanlık** ederdi.

- Türklerde toplumun en küçük parçası **aile** idi.
- Aileler birleşip **boyları**, boylar birleşip **budunu** (kavim), budunlar birleşip **devleti** meydana getirirdi.

SOSYAL BİLGİLER 6

İSLAMİYETİN DOĞUŞU VE YAYILIŞI

İSLAMİYETİN DOĞUŞU

- ✓ **Hız. Muhammed 571 yılında Mekke'de** dünyaya geldi.
- ✓ Bu dönemde Anadolu'da **Doğu Roma**(Bizans) **İmparatorluğu**, İran'da **Sasani İmparatorluğu**, Türklerin çoğunlukla yaşadığı Orta Asya'da **Kök Türk Devleti** bulunuyordu.
- ✓ **Arap Yarımadası'nda ise birliği sağlayan güçlü bir devlet yoktu.**

- ✓ İslamiyet'ten önce Arap Yarımadası'nda **Cahiliye Dönemi** diye adlandırılan bir dönem yaşıanıyordu.
- ✓ Bu döneme Cahiliye Dönemi denmesinin nedeni o bölgede yaşayan **insanların medeni açıdan geri kalmaları ve toplumsal ahlak anlayışının çökmüş olmasıdır.**

Cahiliye Dönemi'nde Arap Yarımadası'nın dinî, kültürel, ekonomik, hukuki ve siyasi durumu şöyleydi:

Dini: **Putperestlik** yaygındı. Mekke'de bulunan ve kutsal kabul edilen **Kabe**'de önemli putları bulunurdu.

Sosyal ve Ekonomik: **Kız çocuklarına ve kadınlara değer verilmezdi.** İnsanların bir kısmı köle olarak çalıştırılırdı. Can ve mal güvenliği yoktu. Mekke ve çevresinde **ticaret gelişmişti.** Alışverişte faizcilik yaygındı.

Kültürel: **Okuma yazma yaygın değildi.** Mekke'de ticari amaçla yapılan panayırarda şiir yarışmaları düzenlenirdi.

Siyasi: Arap Yarımadası'nda **siyasi birlik yoktu.** Kabilelere bölünmüş Araplar arasında sürekli devam eden kan davaları yaygındı.

- Hz. Muhammed'e **ilk vahiy** Hira mağarasında **610** yılında gönderildi.
- Hz. Muhammed'e peygamberlik geldikten sonra ona ilk inananlar **Hız. Hatice, Hız. Ebubekir, Hız. Ali ve Hız. Zeyd** oldu.
- Hız. Peygamberin sohbetine katılıp ona inanan kişilere **sahâbe** denilmiştir.
- İslamiyet'e karşı olan Mekkeliler bu yeni dinin yayılmasına tepki gösterdiler. Müslümanlara baskı ve şiddet uygulamaya başladılar. **Zor durumda kalan Müslümanlar, Mekke'den Medine'ye göç etmek durumunda kaldılar.**
- İslam Tarihi'nde **622** yılında **Mekke'den Medine'ye yapılan bu göç hareketine Hicret** adı verilir. Hicretin ardından Müslümanlar siyasi olarak güçlenmeye başladılar.

- **Mekke'den Medine'ye göç eden Müslümanlara muhacir,** Hz. Muhammed'i ve muhacirleri barındırarak onlara yardım eden Medineli Müslümanlara da **ensar** denildi.
- Hz. Peygamber Müslüman, Yahudi ve Medineli putperestleri bir araya getirerek **Medine Sözleşmesi**'ni yaptı. Bu sözleşme, ahlak ve adalet ilkeleri açısından oldukça önemlidir.
- Hz. Muhammed'in Mekke'den Medine'ye hicretinden sonra yaptığı ilk işlerden biri **Mescidi Nebevî**'nin yapılmasıdır. Bu mescit, ensar ve muhacirlerin kaynaşmasını sağlamıştır. Mescidin yanına **öğrencilerin kalması ve eğitim görmeleri için** odalar (**suffe**) yapıldı.

Mekkelilerle Müslümanlar arasında yapılan savaşlar

Bedir Savaşı(624): Mekkeliler ile Müslümanlar arasında gerçekleşti. Savaşı Müslümanlar kazandı. **Savaş sonunda esir olan Mekkelilerden okuma-yazma bilenler, on Müslüman'a okuma-yazma öğretmeleri şartıyla serbest bırakıldı.** Bu durum **İslam'ın eğitime verdiği önemi gösterir.**

Uhud Savaşı(625): Mekkeliler ile Müslümanlar arasında yapıldı. **Hız. Muhammed'in yaralandığı bu savaşta, Hız. Hamza da şehit oldu.** Uhud Dağı yakınındaki **tepeye yerleştirilen okçuların mevzilerini terk etmeleri nedeniyle Müslümanlar savaşı kaybetti.**

Hendek Savaşı(627): Müslümanlar ile Mekkeliler arasında yapılan **bu savaşı Müslümanlar kazandı.** Bu savaş Mekkelilerin Müslümanlar üzerine düzenlediği son sefer oldu. Bu savaştan sonra Mekkeli müşrikler savunmaya çekildiler.

Hudeybiye Antlaşması:

628 yılında Müslümanların Kâbe'yi ziyaret etmek istemesi üzerine Mekkeliler ile Müslümanlar arasında bir gerginlik yaşandı. Yapılan görüşmelerin ardından Hudeybiye Antlaşması ile sorun çözüldü. Bu antlaşma ile **Mekkeliler, Müslümanları bir devlet olarak resmen tanımış** oldu.

Mekke'nin Fethi:

Mekkelilerin Hudeybiye Antlaşması'nın şartlarını bozmaları üzerine İslam ordusu **630** yılında Mekke'yi fethetti. Hz. Peygamber Kâbe'yi putlardan temizledi.

Veda Haccı/Hutbesi:

Hiz. Muhammed son haccında Müslümanlara Veda Hutbesi ile seslenmiştir. Bu hutbede Cahiliye adetlerinin kaldırıldığını açık bir şekilde söylemiştir. Veda Hutbesi'nden sonra vefat etmiştir **(632)**.

DÖRT HALİFE DÖNEMİ

Hız. Muhammed'in vefatından sonra **Dört Halife Dönemi** başlamıştır. Dört halife Müslümanların ileri gelenlerinin seçimiyle belirlenmiştir. Bu nedenle bu dönem bir tür **cumhuriyet dönemi** sayılır.

Dört Halife şunlardır:

Hız. Ebubekir, Hız. Ömer, Hız. Osman, Hız. Ali

Hız. Ebubekir Dönemi

- Peygamberimizin vefatının ardından yönetime gelen **ilk halifedir**.
- Bu dönemde iç karışıklıklar bastırılmış, devletin parçalanması önlenmiştir.
- Savaşlarda pek çok hafızın şehit olması nedeniyle **Kur'an-ı Kerim kitap hâline getirilmiştir**.

Hiz. Ömer Dönemi

- Fetihlerin en çok yapıldığı dönemdir. Kudüs, Suriye-Filistin, İran bu dönemde fethedilmiştir.
- Sınırlar genişleyip nüfus arttığı için, ülke illere ayrılmış, illere valiler atanmış, ilk düzenli ordu kurulmuştur.
- Peygamberimizin hicretini başlangıç kabul eden **Hicri Takvim** bu dönemde hazırlanmıştır.

Hiz. Osman Dönemi

- Bu dönemde fetihlere devam edilmiştir. İlk İslam donanması oluşturulmuştur.
- **Kıbrıs adası** fethedilmiştir. **Kur'an-ı Kerim çoğaltılmıştır.**

Hiz. Ali Dönemi

- Devletin merkezi Medine'den **Kufe**'ye taşınmıştır.
- İslam toplumunda iç savaşların çıktığı dönem olmuştur.
- Hiz. Ali'nin şehit edilmesiyle Dört Halife Dönemi sona ermiştir.

EMEVİLER (661-750)

- ✓ Dört Halife Dönemi'nden sonra merkezi **Şam** olmak üzere Emevi Devleti kuruldu.
- ✓ Bu dönemde Muaviye'nin, oğlu Yezid'i veliaht tayin etmesi ile **halifelik saltanata dönüştü.**
- ✓ Emeviler fetih politikasına ağırlık verdi. Bu fetihler ile **İslamiyet Orta Asya'da (Türkistan) yayılmaya başladı.** Kuzey Afrika'nın fethi tamamlanırken **Müslümanlar Avrupa'da İspanya'yı fethetti.**

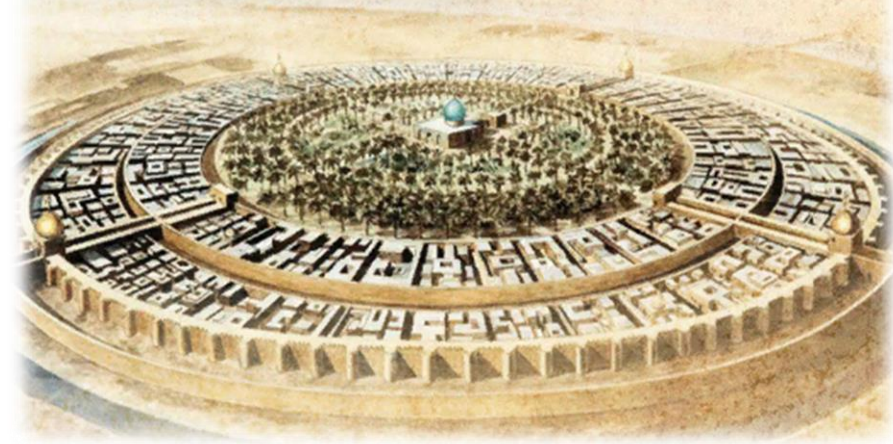
➤ Emeviler Arap olmayan Müslümanlara karşı ırkçı bir yaklaşım içinde oldular. **Bu politikaları İslamiyet'in yayılışını yavaşlatırken Emevi iktidarının yıkılışını hızlandırdı.** Abbasiler Emevilerin yönetimine son verdi.

➤ Emevi Devleti yıkıldıktan sonra İspanya'da **Endülüs Emevi Devleti** kuruldu (756-1031). Endülüs Emevileri, Avrupa'yı eğitim, bilim ve teknoloji alanlarında etkiledi.

ABBASİLER (750-1258)

- Emeviler'e son veren **Abbasiler 750 yılında Bağdat** merkezli bir devlet kurdular.
- Abbasiler döneminde **ırkçı tutumlardan vazgeçildi. Eşitlik ve adalete önem verildi.** Bu durum İslamiyet'in daha hızlı yayılmasında etkili oldu.
- **Harun Reşid** döneminde ziraat, ticaret, bilim ve eğitim düzeyi arttı.
- **Bağdat, Doğu'nun büyük ve önemli bilim ve ticaret merkezlerinden biri hâline geldi.** İslam kültür ve medeniyeti bu dönemde çok büyük ilerlemeler kaydetti.

Beytü'l hikme (Bilgelik evi) 810 yılında Bağdat'ta kuruldu. Bu kütüphanede 400 bin kitap vardı.

ABBASİLER (750-1258)

- Abbasiler, **751**'de **Talas Savaşı**'nda Türklerle ittifak yaparak Çinlileri mağlup etti. Bu dönemden sonra **Türklerin İslamiyet'e girmesi hızlandı.**
- Abbasilerin uyguladığı eşitlik ve adalet politikası gereği **Türlere devlet içinde görevler verildi.**
- Abbasi halifeleri, Türlere önemli görevler vermelerinin yanında onlara çok güvendi. Türlere için Bağdat'ın kuzeyinde **Samarra** şehri kuruldu.

ÖNEMLİ NOTLAR

- ✓ **Hicret, hicri takvime** başlangıç olarak kabul edildi.
- ✓ Bedir Savaşı **Müslümanların Mekkelilere karşı kazandığı ilk zaferdir.**
- ✓ Bedir Savaşı'na elde edilen esirlerin okuma-yazma karşılığında serbest bırakılması, İslamiyet'in eğitime verdiği önemi gösterir.
- ✓ Uhud Savaşı Müslümanların Mekkeli müşrikler karşısında aldıkları ilk ve tek yenilgidir.
- ✓ Hudeybiye Antlaşması ile; Mekkeliler, Müslümanları hukuken tanımış oldular.

- ✓ Dört halife döneminde **halifeler seçimle iş başına geldikleri** için, bu döneme **Cumhuriyet Dönemi** denilmektedir.
- ✓ **Hz. Ebubekir** döneminde **Kuran-ı Kerim kitap haline getirilmiştir.**
- ✓ **Hz. Ömer** döneminde fethedilen topraklar adı verilen yönetim birimlerine ayrılmıştır. Bu **illere valiler** tayin edilmiştir. **Düzenli ordu** ve ordugâhlar kurulmuştur. Mali ve askeri amaçlı **divan örgütü** kurulmuştur. **Devlet hazinesi** kurulmuştur. **Adli teşkilat** kurularak illere kadılar tayin edildi. **İkta sistemi** uygulanmaya başlamıştır. **Hicri takvim** kullanılmaya başlandı.

- ✓ **Hz. Osman** döneminde; İslam devletinin **ilk donanması** bu dönemde kuruldu. **Kur'an-ı Kerim çoğaltılarak** önemli merkezlere gönderildi.

- ✓ **Emeviler** döneminde; **halifeliği saltanata** (babadan oğula geçen sistem) dönüştürdüler. **İstanbul** ilk defa Müslümanlar tarafından kuşatıldı. Hz Hüseyin'in şehit edildiği **Kerbela Olayı** yaşandı. Emeviler **ilk Arap parasını** bastılar. Arapçayı **resmi dil** olarak kullandılar.
- Emeviler Arap milliyetçiliği yapmış ve **Arapları üstün tutan bir politika izlemişlerdir**. Emevilerin bu politikası Türklerin Müslüman olmasını geciktirmiştir.

- ✓ **Abbasiler** döneminde; 751 yılında Çinlilerle **Talas Savaşı** yapıldı. Harun Reşit Dönemi Abbasilerin **en parlak dönemi** oldu. Bizans sınırlarında **Avasım** denilen Türk ordugâhları kurdurdu. Abbasiler Türk askerleri ve aileleri için Irak'ta **Samarra** kentini kurdular. Bu dönemde birçok Türk, Abbasilerde önemli görevlere geldi.

SOSYAL BİLGİLER 6

İSLAMİYET ve TÜRKLER

İSLAMİYET VE TÜRKLER

- Türkler İslamiyet'ten önce **Gök Tanrı, Budizm, Şamanizm, Zerdüştlük, Maniheizm ve Hristiyanlık** gibi din ve inançları kabul etmişlerdir. Bunlar içinde en yaygın olanı **Gök Tanrı** inancıydı. Bu inanç sisteminde dinî törenleri "**Şaman**" adı verilen kişiler yönetmiştir.
- Türklerin Müslüman Araplarla ilk temasları **Hz. Ömer** zamanında başlamış ancak **Emeviler'in ırkçı tutumu Türklerin İslam'ı kabul etmelerini geciktirmiştir.**
- **Abbasiler Dönemi'nde** uygulanan **eşitlik ve adalet politikalarının etkisiyle** Türkler kısa zamanda ve kalabalık gruplar hâlinde **İslamiyet'i kabul etmişlerdir.**

Türklerin İslamiyet'i kabul etmelerinde etkili olan faktörler

- 751 yılında Araplarla Çinliler arasında yapılan ve Türklerin Arapları desteklediği **Talas Savaşı**, Türklerin İslamiyet'i kabul etmesindeki etkenlerden biridir.
- **Ticaret** amacıyla İslam beldelerine giden Türk tüccarlar ve Türkistan'a gelen **Müslüman tüccarların dürüstlükleri** Türklerin İslamiyet'e olan ilgisini arttırmıştır.
- Orta Asya'daki medreselerde yetişen **dervişler**, ticaret kervanlarına karışarak görüştükleri insanlara İslamiyet'in esaslarını anlatıp öğretiler.
- Türklerin İslamiyet'i kabul etmelerinde **Gök Tanrı inancında İslamiyet'e benzer yönlerin (ölümden sonra hayat, cennet ve cehennem anlayışı)** gibi bulunması Türklerin Müslüman olmalarını kolaylaştırmıştır.

Talas Savaşı ile;

- **Orta Asya'nın Çin hakimiyetine girmesi önlendi.**
- **Türkler Müslüman olmaya başladı.**

- **Kağıt, matbaa, barut, pusula** gibi buluşlar Müslümanlar tarafından öğrenildi.
- **Talas Savaşı Türk-İslam tarihinin başlangıcıdır.**

KARAHANLILAR (840-1212)

- Orta Asya'da kurulan **ilk Müslüman Türk devletidir.**
- Başkenti Balasagun'dur. Bilinen ilk hükümdarı **Bilge Kül Kadir Han'dır.**
- **Satuk Buğra Han** zamanında **İslamiyet'i resmî din olarak kabul etmişlerdir.**
- Taht kavgaları nedeniyle 1040 yılında Doğu ve Batı Karahanlılar olmak üzere ikiye ayrılan devlet bir süre sonra yıkılmıştır.

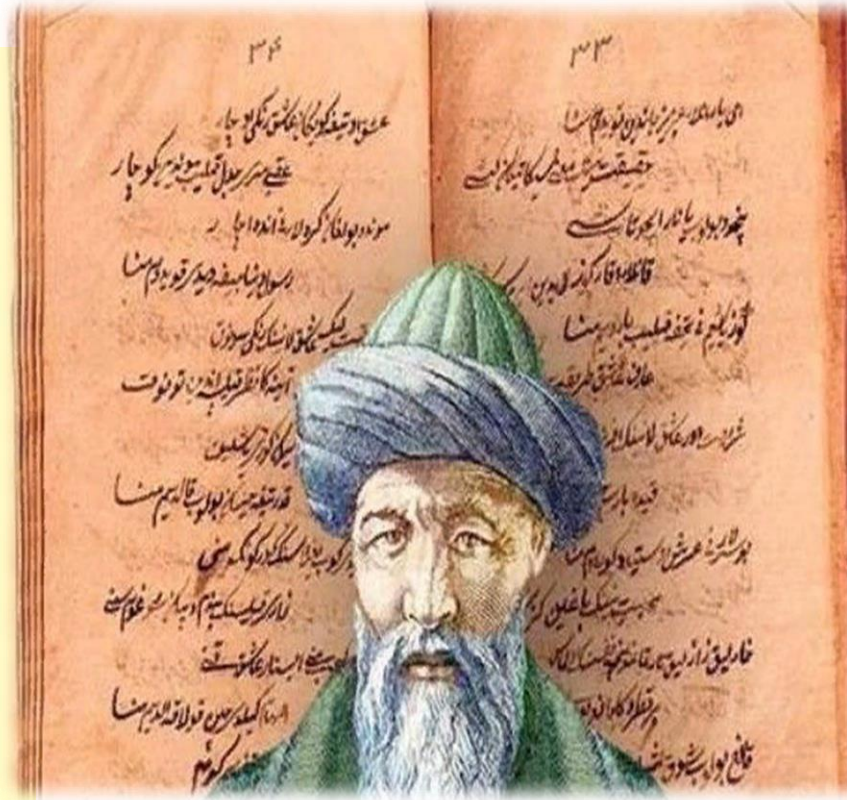
Karahanlılar

- **Orta Asya'da İslamiyeti kabul eden** ilk Türk devletidir.
- Karahanlılar, İslamiyeti kabul etmekle birlikte **Türklük bilincini** kaybetmediler ve **millî benliklerini** korudular.
- **Türkçeyi resmî dil** olarak kabul ederek, Türkçenin gelişmesine katkıda bulundular.
- **Türk - İslam kültürünün** temellerini atarak, bu alanda **ilk yazılı eserleri verdiler.**

- Karahanlılar Dönemi'nde **kültürel alanda** önemli çalışmalar olmuştur.
- **Yusuf Has Hacib**'in **Kutadgu Bilig**, **Kaşgarlı Mahmud**'un **Dîvânı Lugâti't-Türk**, **Edib Ahmet Yüknêkî**'nin Atabetü'l Hakâyık'ı ve **Hoca Ahmed Yesevi**'nin Divân-ı Hikmet'i bu dönemin önemli eserleridir.

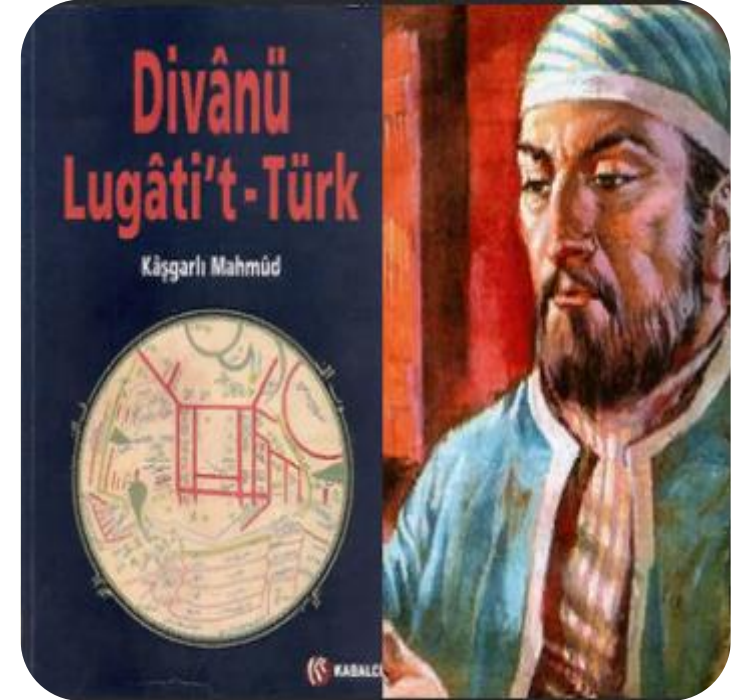
Kutadgu Bilig

- **Yusuf Has Hacib**'in **Kutadgu Bilig** (**Mutluluk Veren Bilgi**) adlı kitabı, Türk-İslam Edebiyatı'na ait önemli eserlerdendir.
- Bu eser ideal devlet idaresini öğretmek amacıyla yazılmıştır. Eserde **dünya ve ahiret mutluluğu** için nasıl bir yaşam sürülmesi gerektiği hakkında bilgi verilmiştir.

Dîvânü Lugâti't-Türk

- **Kaşgarlı Mahmud** tarafından Abbasi halifesine sunulan Dîvânü Lugâti't-Türk, **Araplara Türk dilini öğretmek amacıyla** yazılmış önemli bir eserdir.
- Kitapta çeşitli **Türk topluluklarının lehçelerinden** örnekler verilmiştir.
- Türklerin yaşadığı coğrafyaya, ekonomisine, sosyal hayatına ve inançlarına ait önemli bilgiler içerir.
- Ayrıca **Türk dünyasını gösteren bir harita** bulunur.

GAZNELİLER (963-1186)

- **Alp Tegin** tarafından **Horasan, Afganistan ve Hindistan**'da kurulan Müslüman Türk devletidir. Başkenti **Gazne**'dir.
 - **Gazneli Mahmut**, zamanında **en parlak dönemini** yaşamıştır.
 - Türk hükümdarları arasında "**sultan**" unvanını ilk kullanan Gazneli Mahmut, Hindistan'a 17 sefer düzenleyerek İslamiyet'in yayılmasını sağlamıştır.
 - Bilime önem vererek bilim adamlarını desteklemiştir.
 - Gazneliler, 1040 yılında Selçuklularla yapılan **Dandanakan Savaşı**'nda yenilmiş ve 1186 yılında yıkılmıştır.
- **Egemenlikleri altına aldıkları bölgede farklı milletlerin bulunması** Gaznelilerin yıkılmasında etkili oldu.
 - Arapların ve İranlıların etkisinde kaldılar. Resmî yazışmalarda Arapçayı, sarayda Türkçeyi, edebiyat dili olarak Farsçayı kullandılar.
 - **Çok uluslu yapıya sahip oldukları için millî birliği sağlayamadılar.**

BÜYÜK SELÇUKLU DEVLETİ (1040-1157)

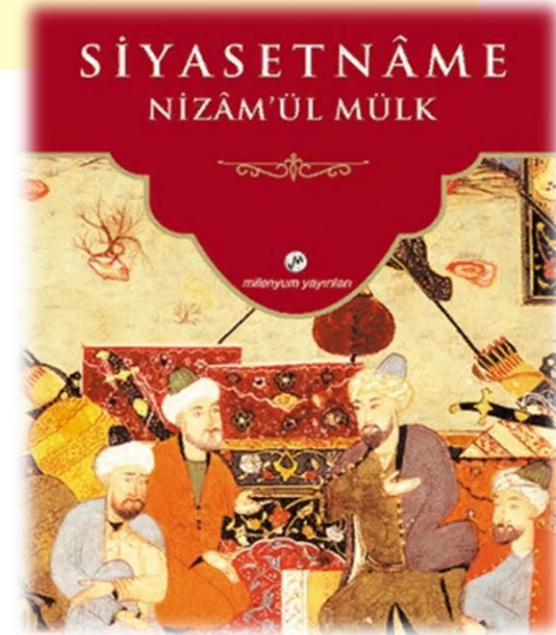
- Oğuzların Kınık boyuna mensup olan Selçuklu Devleti, adını **Selçuk Bey**'den almıştır.
- Tuğrul Bey döneminde Gazneliler ile yapılan **Dandanakan Savaşı'nın kazanılmasıyla devletin kuruluşu tamamlanmıştır.**
- Büyük Selçuklular, Bizans İmparatorluğu'nu **Pasinler Savaşı**'nda yenmiştir (1048). **Bu savaş Selçuklu Türkleri ile Bizans arasında yapılan ilk önemli savaştır.**
- Halifelik makamına ve Bağdat şehrine hizmetinden dolayı Tuğrul Bey'e kılıç kuşatan Abbasi halifesi, ona "**Doğu'nun ve Batı'nın Sultanı**" unvanını vermiştir.
- Tuğrul Bey'den sonra yerine geçen **Alparslan** döneminde Selçukluların Anadolu yönünde fetihleri devam etmiştir. Bizans ile **1071** yılında yapılan **Malazgirt Savaşı**'nı Selçuklular kazanmıştır.

- **26 Ağustos 1071** yılında Malazgirt Ovasında yapılan **Malazgirt Savaşı** sırasında Bizans ordusu içerisinde bulunan Oğuz, Peçenek gibi Türk boylarından askerlerin taraf değiştirmesi Selçuklu ordusuna avantaj sağladı.
- Selçuklu ordusunun "**hilal taktiğini**" başarıyla uygulaması savaşın kazanılmasında etkili oldu.

Malazgirt Savaşı sonucunda:

- ✓ **Anadolu'nun kapıları Türklere açıldı.**
- ✓ **Türkler Anadolu'ya yerleşmeye başladılar.**
- ✓ **Anadolu'da İslamiyet hızla yayılmaya başladı.**
- ✓ **Anadolu'nun Türk yurdu olma süreci başladı.**
- ✓ **İlk Türk beylikleri dönemi başladı.**
- **Alparslan, Malazgirt Savaşından sonra komutanlarını Anadolu'nun fethedilmesi için görevlendirmiştir.**

- **Selçuklular en parlak dönemini Melikşah** devrinde yaşamıştır. Bu dönemde sınırlar genişlemiştir.
- ✓ Selçuklu Sultanı Alparslan ve Melikşah Dönemi'nde vezirlik yapan **Nizamülmülk**'ün çalışmalarıyla **Nizamiye Medreseleri** kurulmuştur. Bu medreseler planları, teşkilatları ve müfredatlarıyla tarihte önemli bir yer tutar. Daha önceki medreseler özel kuruluşlar olduğu hâlde, Nizamiye Medreseleri devlet himayesinde ortaya çıkmıştır.
- Melikşah'ın emri üzerine **Nizamülmülk** tarafından yazılan **Siyasetname** adlı eser dönemin önemli kaynaklarından. Eserde Nizamülmülk'e göre en iyi devlet düzeninin nasıl olabileceği, başarılı bir hükümdarın neler yapması gerektiği anlatılmaktadır.

Anadolu'da Kurulan İlk Türk Beylikleri

Malazgirt Zaferinden sonra Anadolu'ya gönderilen beyler, fethettikleri yerlerde beylikler kurmuşlardır.

- **Çaka Beyliği, Saltuklular, Mengücekliler, Artuklular, Danişmentliler** bu beyliklerden bazılarıdır.
- Türk beylikleri **Haçlılarla, Ermenilerle ve Gürcülerle** mücadele ederek Anadolu'nun Türklere yurt olmasına katkıda bulunmuşlardır.
- Tokat Niksar'da Anadolu'daki ilk medreselerden biri olan **Yağıbasan Medresesi** **Danişmentliler**'den kalmadır.

Anadolu'da Kurulan İlk Türk Beylikleri

- Erzincan'ın Tercan'da bulunan **Mama Hatun Külliyesi** **Saltuklular**'dan kalmadır.
- UNESCO tarafından dünya miras listesine alınan taş işlemleri ile ünlü Sivas'taki **Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası** **Mengücekliler**'den kalmadır.
- Türk tarihinde ilk **donanma** Çaka Bey tarafından kurulmuştur. Çaka Beyliği ilk denizci Türk Beyliğidir.

- Diyarbakır'da dünyanın en büyük taş kemerine sahip olan **Malabadi Köprüsü** **Artuklular**'dan kalmadır.

Türklerin İslamiyet'i kabulü ile meydana gelen değişiklikler

- ✓ İslam öncesinde görülen **kurultay**, **divan** adı verilen bir meclise dönüştü.
- ✓ Hükümdarlar **halife tarafından onaylanmaya** başlandı.
- ✓ Halife adına **hutbe** okutulmaya başlandı.
- ✓ Paraların üzerine **halifenin ismi** yazıldı.
- ✓ Hükümdarlar **İslami isim ve unvanlar** aldılar.
- ✓ İlk Türk-İslam devletlerinde yöneticilerin kendi adlarına **hutbe okutmaları** **bağımsızlığın bir göstergesi** olarak kabul edildi. Bu anlayış sonraki Türk-İslam devletlerinde de devam etti.
- ✓ Bağımsızlığına son derece düşkün olan Türkler, İslam öncesi dönemde **cihan hâkimiyeti** düşüncesine sahip idi. Bu düşünce, İslamiyet'in kabul edilmesinden sonra **cihat anlayışı** ile yaşamaya devam etti.
- ✓ Yerleşik hayatın yaygınlaşmasıyla birlikte köylerde tarım ve hayvancılık, şehirlerde **el sanatları** ve **ticaret** gelişti.

Türklerin İslamiyet'i kabulü ile meydana gelen değişiklikler

- ✓ Sivil toplum kuruluşlarının ve sosyal yardımlaşma kurumlarının temeli olan **vakıflar** açılmıştır.
- ✓ İlk Müslüman Türk devletlerinde İslamiyet'in yayılmasıyla birlikte **cami, medrese, türbe** yapımı da başlamıştır.
- ✓ **Ticaret yolları** üzerinde kervanların konaklayabilecekleri **kervansaraylar** yapılmıştır. Bu mimari değişim aynı zamanda şehirleşmeye katkı sağlamıştır. Sultan Mahmut ve Mesut çarşılar, köprüler, su kemerleri yaptırmışlardır.

- ✓ **Medreseler**, Türk-İslam devletlerinin başlıca **eğitim ve bilim kurumlarıydı**.
- ✓ Karahanlılar **ilk Türk medreselerini** inşa etmişlerdir.
- ✓ Medreselerde tıp, matematik, astronomi vb. bilim dallarında eğitim verilmiş ve birçok bilim insanı yetişmiştir. Gazneli Mahmut bilim insanlarına ve sanatçılara değer vermiştir. Bu bilim insanlarından biri de **Biruni**'dir.

SOSYAL BİLGİLER 6

TÜRKİYE/ANADOLU SELÇUKLU DEVLETİ

Zeki DOĞAN – Sosyal Bilgiler Öğretmeni

TÜRKİYE SELÇUKLU DEVLETİ (1075-1308)

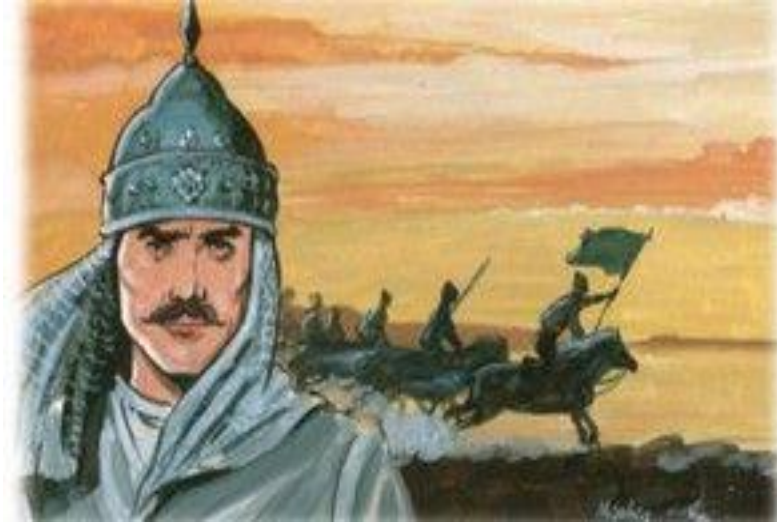
- Türkler **fetih ve gaza amacıyla** yeni vatanları Anadolu'ya kitleler hâlinde göç etmeye devam ediyorlardı. Bu amaçla gelenlerden biri de **Süleyman Şah** ve **Oğuzların Kınık boyu** idi.
- Bizans'ın zayıflıklarından yararlanan **Süleyman Şah, İznik'e kadar geldi ve burayı başkent yaparak Türkiye Selçuklu Devleti'ni kurdu.**(1075)
- Fethettiği yerlerdeki halka adaletle davranması Müslüman olmayan halkın da devlete bağlılığını artırdı.

TÜRKİYE SELÇUKLU DEVLETİ (1075-1308)

I. KILIÇ ARSLAN (1092-1107)

- Batıdan gelen **I. Haçlı Seferi'ne karşı koymaya çalıştı.**
- **Anadolu Türk siyasi birliğini kurmak için mücadele etti.**
- **Çaka Beyliği'ne son verdi.**

I. İZZETTİN MESUD (1116-1155)

- **II. Haçlı Seferi'nde** Haçlı ordusunu ağır bir yenilgiye uğrattı.
- Sultan Mesud Dönemi'ne kadar Anadolu, Romalılar ülkesi anlamına gelen Romania adıyla anılırdı. Bu dönemle birlikte Anadolu **Türkiye** olarak anılmaya başladı.

TÜRKİYE SELÇUKLU DEVLETİ (1075-1308)

II. KILIÇ ARSLAN (1155-1192)

- Danişmendliler'in egemenliğine son vererek Anadolu'da Türk birliğini kurma yolunda büyük adım attı.
- **Miryokefalon Savaşı**'nda Bizans'ı yenerek **Anadolu'nun Türk yurdu olmasını kesinleştirdi**. Yaşlılığı döneminde ülke topraklarını on bir çocuğu arasında paylaştırdı. Bu durum merkezî otoriteyi zayıflattı.

Miryokefalon Savaşı (1176)

- Türkiye Selçuklu Devleti ile Bizans İmparatorluğu arasında yapıldı. Savaşı Türkler kazandı.
- Bu zaferden sonra **Bizans'ın Türkleri Anadolu'dan atma ümidi sona erdi. Anadolu'nun Türk yurdu olduğu kesinleşti. Bizans Türkler karşısında savunmaya çekilmek zorunda kaldı.**

TÜRKİYE SELÇUKLU DEVLETİ (1075-1308)

I. GIYASEDDİN KEYHÜSREV (1192-1211)

- 2 kez tahta geçen I. Gıyasettin Keyhüsrev, **Samsun**'u Rumlardan alarak uluslararası **Karadeniz ticaret yolunun güvenliğini sağladı.**
- Avrupa ve Mısır'dan gelen ticaret gemilerinin uğrak yeri olan **Antalya**'yı fethetti. Böylece **Selçuklular, Avrupalılarla ticari ilişkilere girip anlaşmalar yaptılar.**

I. İZZEDDİN KEYKAVUS (1211-1220)

- Kıbrıs kralı ile **ticari anlaşmalar** imzaladı.
- **Deniz ticaretini daha da geliştirmek** için **Sinop**'u fethetti. Böylece kendisine Galip Sultan unvanı verdi.

TÜRKİYE SELÇUKLU DEVLETİ (1075-1308)

ALÂADDİN KEYKUBAD DÖNEMİ (1220-1237)

- Türkiye Selçuklu Devleti, **ilk Türk beyliklerinin topraklarını sınırları içine katarak Anadolu'da Türk birliğini sağladı.**
- **Antalya, Sinop, Alanya, Suğdak**(Kırım) gibi liman şehirlerinin alınmasıyla denizlere kıyısı olan güçlü bir devlet hâline geldi.
- Harzemşahlar ile yapılan **Yassiçemen Savaşı** kazanıldı.(1230)
- **Alâeddin Keykubad zamanında Türkiye Selçuklu Devleti en parlak dönemini yaşadı.**
- Ancak dönemde doğudan gelen Moğollar Türkiye Selçuklu Devleti için tehlikeli olmaya başladı.

Kösedağ Savaşı (1243)

❖ Alâeddin Keykubad döneminde **Konya, Kayseri gibi şehirlerin etrafı Moğol tehdidine karşı surlarla çevrilmiş, diğer Müslüman devletlerle birlikte hareket etmek için girişimlerde bulunulmuş** ancak alınan tedbirler bu tehlikenin önlenmesinde yeterli olmamıştır. Alâeddin Keykubad'ın ölümü üzerine Moğolların Anadolu'daki tehditleri giderek artmıştır.

- Anadolu Selçuklu Devleti ile Moğollar arasında Sivas yakınlarındaki **Kösedağ**'da yapılan savaşı Moğollar kazanmıştır

Sonuçları:

- ✓ **Anadolu'da merkezî otorite zayıflamıştır.**
- ✓ **Türkiye Selçuklu Devleti yıkılma sürecine girmiş,**
- ✓ **Anadolu'da siyasi birlik bozulmuş,**
- ✓ **Beylikler yeniden kurulmuştur.**

- Moğol baskısından kaçan Türkmenler Anadolu'nun batısına doğru giderek bölgedeki Türk nüfusunun artmasını sağlamıştır.

TÜRKİYE SELÇUKLU DEVLETİ VE BEYLİKLERİN ANADOLU'NUN TÜRKLEŞMESİNE KATKILARI

Türkiye Selçuklu Devleti ve Türk beylikleri kuruldukları yerlerde;

- **Sosyal ve kültürel faaliyetlerde bulunmuşlar,**
- **Anadolu'yu kısa zamanda imar ve iskân etmişler,**
- **Bizans'tan kalma şehirleri onararak Anadolu'yu bayındır hâle getirmişler;**
- **Bedesten, cami, kervansaray, köprü, han, hamam, darüşşifa, medrese, külliye ve imarethane** gibi eserler yaparak halkın ihtiyaçlarını karşılamışlardır.

- ✓ **Selçuklular ve Anadolu Türk beylikleri yaptıkları mimari eserlerde Orta Asya Türk sanatını ve İslam sanat anlayışını birleştirerek kendilerine özgü bir sanat oluşturdular.**
- ✓ Daha çok geometrik şekillere, hayvan figürlerine, ayetlere ve çinilere yer verdiler. Bu dönemde yapılan **İnce Minareli Medrese, Gök Medrese ve Divriği Ulu Camii** gibi birçok eserde bu motifler yer almıştır.

TÜRKİYE SELÇUKLU DEVLETİ VE BEYLİKLERİN ANADOLU'NUN TÜRKLEŞMESİNE KATKILARI

- ✓ Anadolu'nun Türkleşme sürecinde **yeni köyler, kasabalar ve şehirler** kuruldu.
 - ✓ Türkmen boyları, Anadolu coğrafyasına yerleşmeye başlamalarından itibaren Anadolu'nun dağ ve nehirlerine **Türkçe isimler** verdiler.
-
- Anadolu'ya yerleşen Türkler kendilerine özgü bir şehir yapısı meydana getirdiler. Fethedilen şehirlerde öncelikle **camiler** yapıldı, şehre ilk gelenler bu cami etrafına yerleşerek **yeni mahalleler** oluşturdular.
 - Camilerin etrafında **pazar yerleri** kuruldu. Camilerin ve zamanla oluşturulan diğer sosyal yapıların giderleri **vakıflar** tarafından karşılandı. **Vakıflar**, şehirlerin gelişmesinde ve Anadolu'nun bayındır hâle gelmesinde önemli katkılar sağladı.

TÜRKİYE SELÇUKLU DEVLETİ VE BEYLİKLERİN ANADOLU'NUN TÜRKLEŞMESİNE KATKILARI

- Moğol baskısından kaçarak halkla beraber Anadolu'ya göç eden bazı **şeyh ve dervişler**, yeni yerleşim birimlerinin oluşmasında etkili oldular.
- Bu şeyh ve dervişlerin bir kısmı **Ahi Evran** öncülüğünde Anadolu'da **Ahilik Teşkilatını** kurdular.
- Ahi kavramı Türklerde **cömert, yiğit, kahraman** anlamlarında kullanılmıştır.
- Bir **esnaf birliği** olan ahiler **halkın meslek edinerek kalkınmasında ve Türk varlığının Anadolu'da kalıcı olmasında** önemli rol oynadılar.
- Moğol baskısının Anadolu'da arttığı bu dönemde **Mevlâna Celâleddin-i Rumi, Hacı Bektaş-ı Veli, Yunus Emre, Ahi Evran** gibi gönül insanları ve düşünürler halka destek oldular. Bu düşünürlerin yaydığı öğretiler, halkın manevi açıdan güçlenmesini ve birliğini destekledi.

SOSYAL BİLGİLER 6

HAÇLI SEFERLERİ

HAÇLI SEFERLERİ

- **Bizans, Anadolu'da Türk akınlarını bir türlü durduramıyordu. Türklerin ilerleyişi çok hızlı olduğu için İstanbul'un hatta Avrupa'nın güvenliği tehlikede idi.** Bu durum sadece Bizans'ı olumsuz etkilemedi, Avrupa'daki diğer devletlerin de tedirgin olmasına sebep oldu.
- **Bizans'ın Anadolu'daki Türk akınlarına karşı Avrupalı devletlerle birlikte hareket etmesi gerekiyordu.** Büyük bir ordu hazırlamak isteyen Bizans imparatoru, Katolik kilisesinin başında bulunan Papa II. Urban'dan yardım istedi. Böylece Avrupa'da farklı milletlerden bir araya gelen haçlı ordusu oluşturuldu.

HAÇLI SEFERLERİ

- **Sekiz kez Haçlı Seferi düzenlenmiştir.** Ancak **ilk dört sefer günümüz Türkiye sınırları üzerinden gerçekleştiği için** sadece ilk dört sefer Türkiye tarihi açısından önemlidir.

Bilgi:

Bu seferlere katılanların **elbiselerinin ve kalkanlarının üzerinde Haç işareti olduğu için** bunlara Haçlı denilmiştir.

HAÇLI SEFERLERİNİN NEDENLERİ

DİNİ NEDENLER

1. Hristiyanlarca kutsal sayılan Kudüs, Antakya ve İznik'in Müslümanlardan geri alınmak istenmesi.

2. Papa tarafından kurulan Kluni Tarikatı'nın çalışmaları.

3. Papanın, sefere katılanlara cennet vaat etmesi.

4. **İslâmiyet'in batıya yayılmasını engelleyerek Hristiyanlığı tekrar doğuya yayma düşüncesi.**

HAÇLI SEFERLERİ

SİYASİ NEDENLER

1. Bizans'ın, Türklere karşı Avrupa'dan yardım istemesi.
2. **Orta Doğu'da Hristiyan devletler kurma düşüncesi.**

3. Şövalyelerin ve asillerin macera arayışları.
4. **Kralların ve senyörlerin topraklarını genişletme düşüncesi.**

HAÇLI SEFERLERİ

EKONOMİK NEDENLER

1. **Avrupa'nın fakirliği karşısında İslâm dünyasının zenginliği.**
2. Şövalyelerin ve asillerin zenginliklerini artırma düşüncesi.

3. **Fakir Hristiyan halkın bu seferlerle zengin olma düşüncesi**
4. **Müslümanların kontrolündeki İpek ve Baharat yollarının kontrolünü ele geçirme düşüncesi.**

HAÇLI SEFERLERİ

Birinci Haçlı Seferi:

- **Haçlıların en başarılı olduğu seferdir.**
- **Haçlılar, İznik, Kudüs, Urfa ve Antakya gibi kutsal kabul ettikleri yerleri almışlardır.**
- **Türkiye Selçuklu Devleti, başkentini Konya'ya taşımak zorunda kalmıştır.**

İkinci Haçlı Seferi:

- **Urfa'nın Müslümanlar tarafından geri alınması üzerine düzenlenmiştir.**
- **Sultan Mesut komutasındaki Türkler, ağır hareket eden Haçlı ordusunu mağlup etmiştir.**

HAÇLI SEFERLERİ

Üçüncü Haçlı Seferi

- **Eyyubi Devleti Sultanı Selahaddin Eyyubi'nin Kudüs'ü alması üzerine düzenlenmiştir.**
- **Konya'yı kuşatarak Kudüs'e doğru yönelen Haçlılar, başarılı olamamışlardır.**

Dördüncü Haçlı Seferi

- Selahaddin Eyyubi'nin ölmesi üzerine ortaya çıkan taht kavgalarından yararlanmak için düzenlenmiştir.
- Fakat **Haçlılar Kudüs'ü geri almak yerine İstanbul'u işgal etmişlerdir.**

HAÇLI SEFERLERİNİN SONUÇLARI

DİNÎ SONUÇLAR

- ✓ **Kilise ve din adamlarına olan güven ilk defa sarsılmıştır.**
- ✓ **Kilise ve papalık ilk defa güç kaybetmeye başlamıştır.**

SİYASÎ SONUÇLAR

- ✓ Bu seferlerde birçok derebeyinin ölmesi üzerine **derebeylik rejimi gücünü kaybetmiş, merkezî krallıklar güçlenmeye başlamıştır.**
- ✓ **Anadolu'daki Türk ilerleyişi bir süre durmuştur.**
- ✓ İslâm dünyası Anadolu Selçukluları ve Eyyubiler etrafında toplanmıştır.
- ✓ **Bizans'ın ömrü uzamıştır.**

HAÇLI SEFERLERİNİN SONUÇLARI

EKONOMİK SONUÇLARI

- ✓ **Doğu-Batı arasındaki ticaret gelişti.**
- ✓ **Akdeniz kıyısındaki limanların önemleri arttı.**
- ✓ Anadolu, Suriye ve Filistin toprakları zarar gördü.
- ✓ Ticaret sonucunda **Avrupa'da hayat standartları yükseldi.**
- ✓ **Ticaretle uğraşan ve burjuva olarak adlandırılan toplum kesimi güçlendi.**

TEKNİK VE KÜLTÜREL SONUÇLARI

- ✓ **Barut, pusula, kâğıt, matbaa gibi teknik buluşlar Avrupa'ya taşındı.**
- ✓ Avrupalılar **İslâm medeniyetini yakından tanıdılar.**

SOSYAL BİLGİLER 6

MEDENİYETE YÖN VEREN YOLLAR

MEDENİYETE YÖN VEREN YOLLAR

- İnsanların binek hayvanları evcilleştirmeleriyle **göç ve taşımacılık faaliyetleri** daha kolay hâle gelmiştir. Zamanla **taşımacılık ve ulaşım teknolojisinin gelişmesiyle ticaret faaliyetleri de gelişmiştir.**
- Şehirler, ülkeler, medeniyetler arasında yapılan **ticaret faaliyetlerinin artması kültürel, ekonomik ve siyasi etkileşimin de artmasını sağlamıştır**
- Yerleşik hayata geçerek tarımla uğraşmaya başlayan insanlar ilk kez üretim yapmıştır. **İhtiyacından fazla üretim yapan insanlar, ihtiyaç duydukları başka ürünlerle kendi ürünlerini değiştirerek takas usulüyle** ticareti keşfetmiştir.
- **Lidyalıların MÖ 7. yüzyılda parayı kullanmaya başlamalarıyla** ticaret daha kolay ve yaygın hâle gelmiştir.

MEDENİYETE YÖN VEREN YOLLAR – İPEK YOLU

- Şehirler, ülkeler, farklı coğrafyalar arasında ticaret yolları kurularak ticaret uluslararası bir ekonomik faaliyet hâline gelmiştir.
- İlk ve Orta Çağ'da **İpek Yolu** ve **Baharat Yolu** ticari faaliyetlerin en aktif yapıldığı güzergâhlar olmuştur.

➤ **İpek Yolu, Çin'den başlayıp Orta Asya ve Anadolu üzerinden geçerek Avrupa'ya kadar uzanan tarihin en önemli yollarından biri olmuştur.**

- Yüzyıllar boyunca İpek Yolu üzerinde tüccarlar büyük **kervanlar** ile ticaret yapmış, ekonomik kazanç sağlamışlardır. Tüccarlar İpek Yolu'nun geçtiği bölgelere hâkim olan devletlere **geçiş ücreti** ödemişlerdir. Ayrıca bu tüccarlar yol üzerindeki yerleşim yerlerinde yaptıkları alışverişlerle bölge halkının gelirinin artmasına büyük katkıda bulunmuşlardır.

MEDENİYETE YÖN VEREN YOLLAR – İPEK YOLU

İpek Yolu, Çin'den başlayıp Orta Asya ve Anadolu üzerinden geçerek Avrupa'ya kadar uzanan bir ticaret yoludur.

İPEK YOLU

- İpek Yolu'ndan yalnızca tüccarlar değil yol üzerindeki ülkeler, şehirler hatta köyler büyük kazanç elde etmiştir.
- İpek Yolu birçok devlete cazip gelmiş ve savaşların çıkmasına sebep olmuştur. Bu yolu ele geçiren devletler **hem siyasi, hem de ekonomik güç elde etmiştir.**

- Ancak uzun süren savaşlar sebebiyle yol üzerinde güvenlik problemleri ortaya çıkmış, ticari faaliyetlerin azalmasına sebep olmuştur. Bundan dolayı İpek Yolu'na hâkim devletler yol üzerinde barışı korumaya da özen göstermişlerdir.
- **Tüccarlar yolculukları sırasında uğradıkları ülkelerin, şehirlerin ve köylerin yemeklerini, sanatlarını, kıyafetlerini öğrenmiş, başka kültürlerle tanışmışlardır.**

BAHARAT YOLU

- İlk Çağ'dan 15. yüzyıla kadar kullanılan başta baharat olmak üzere değerli kumaş, taş ve eşyaların taşındığı ticaret yoluna **Baharat Yolu** denilmiştir.

Baharat Yolu, Çin ve **Hindistan**'dan başlayarak kara ve deniz yolu ile Mısır'a ve Anadolu'ya oradan da Avrupa'ya uzanan önemli bir ticaret yoludur.

BAHARAT YOLU

- Baharatlar ağaçlardan, hoş kokulu bitkilerden, çiçeklerden, tohumlardan meyvelerden yapılan kurutulmuş ürünlerdir.
- Baharatlar İlk Çağlarda daha çok et ve ürünlerinin bozulmasının önlenmesi ve hoş olmayan kokuların maskelenmesi amacıyla kullanılmıştır.
- Baharatlar bunun yanı sıra dinî ayinlerde ve hastaların tedavisinde de kullanılmıştır. Özellikle İlk Çağ'da Mısırlıların ölülerini mumyalamak için baharatlardan faydalandığı bilinmektedir.

BAHARAT YOLU

- **Baharatın anavatanı Hindistan**, Çin gibi Uzak Doğu ülkeleridir.
 - Baharat yüzyıllarca **kara ve deniz yoluyla Uzak Doğu'dan Afrika'ya ve Avrupa'ya taşınmıştır.**
-
- **Baharata duyulan ihtiyacının fazlalığı ve baharat üretiminin birçok medeniyet tarafından bilinmemesi baharatın değerli bir ticaret ürünü olmasına sebep olmuştur.**
 - Örneğin 15. yüzyıla kadar Avrupa'da baharatın gramı gümüşle ve altınla yarışır durumdadır. Bu dönemden kalma belgelerde arazi alımları, gümrük vergileri gibi ödemelerin karabiberle yapıldığına rastlanmıştır.
 - Yine aynı dönemde **10 gram Hindistan cevizi ile yedi inek takas edildiği bilgisine ulaşılmıştır.**

BAHARAT YOLU

- Devletler **gümrük vergisi toplamak ve yolun güvenliğini sağlamak** için yol güzergâhına **kaleler** inşa edilmiştir.
 - **Baharat Yolu ve bu yolda pazarlanan ürünler ülkeler arasındaki ticaretin canlanmasını ve ülkelerin gelirlerinin artmasını sağlamıştır.** Bu yola ve yoldan elde edilen gelire sahip olabilmek için birçok medeniyet arasında savaşlar yaşanmıştır.
- ✓ Baharat Yolu'nu kullanan **tüccarlar, elçiler ve seyyahlar** kendi kültürlerine ait **yemekleri**, baharatlardan yapılmış **esans ve ilaçları** başka kültürlerle de öğretmişlerdir. Bu yolu kullananlar seyahatleri boyunca öğrendikleri gelenekleri ve satın aldıkları ürünleri kendi memleketlerine de tanıtmışlardır. Bu durum Baharat Yolu'nun **kültürel etkileşimi** de sağladığının ispatı olmuştur.

MEDENİYETE YÖN VEREN YOLLAR

- ✓ Ticaret yolları daha çok doğal geçitler, vadiler üzerinde kurulmuştur.
- ✓ Devletler bu yollar üzerine güvenlik ve dinlenme amaçlı olarak **hanlar, kervansaraylar** ve **derbentler** (karakol) yapmışlardır. Bu yolları tüccarlarla beraber **elçiler, ulaklar** (haberciler), **bilim insanları ve seyyahlar** da kullanmıştır.

- Orta Çağ'da Müslüman devletler; **İpek Yolu, Baharat Yolu'**na hâkim olmuş ve zenginleşmiştir.

TÜRKİYE SELÇUKLU DEVLETİ VE BEYLİKLERİN ANADOLU'NUN TÜRKLEŞMESİNE KATKILARI

Bilgi:

- Avrupalıların yaptıkları Haçlı Seferleri'nin sebeplerden biri de doğudaki ticaret yollarını ele geçirmek ve doğunun zenginliklerine sahip olmaktır.

Bilgi:

- Türkiye Selçuklu Devleti de, Anadolu'dan geçen **kara ve deniz ticaret yollarına** hâkim olmak istemiştir. Gümrük vergilerini artırmak için önemli ticaret limanları **olan Alanya, Antalya, Samsun ve Sinop** gibi şehirleri fethetmiş, komşu ülkelerle **ticaret anlaşmaları** yapmıştır.
- Ülkedeki ticaret yollarının cazibesi artırmak için tüccarların mallarını ve canlarını **sigortalamış**, yollar üzerine günümüzdeki karakollara benzeyen derbentler ve **kervansaraylar** (hanlar) inşa etmiştir. Bu sayede ülke ekonomisi hızla gelişmiştir.

MEDENİYETE YÖN VEREN YOLLAR

Kervansaraylar dil,
din, renk farkı
gözetmeksizin tüm
tüccarların
konaklayabileceği
dinlenme
alanlarıdır.

- Yüksek duvarlarla çevrili kervansaraylarda askerî birlikler de bulundurulmuş, böylelikle tüccarların **malları, canları ve hayvanları** güvence altına alınmıştır.
- Ayrıca tüccarların tüm ihtiyaçlarını karşılanması için, ticaret yolları üzerinde yaklaşık 40 km'lik aralıklarla kervansaraylar yapılmıştır.

MEDENİYETE YÖN VEREN YOLLAR

- Kervansaraylar tüccarların mallarını sergilemeleri ve pazarlamaları için de kullanılmıştır. Bu sebeple kervansarayların bulunduğu yerler zamanla birer **ticaret merkezi** olmuştur.

- Türkiye Selçuklu Devleti'nde kervansarayda konaklama ve tüm hizmetler üç gün boyunca ücretsiz verilmiştir.
- Böylece ülkede **ticaretin canlanması** sağlanmıştır.

3.Ünitede görüşmek üzere...